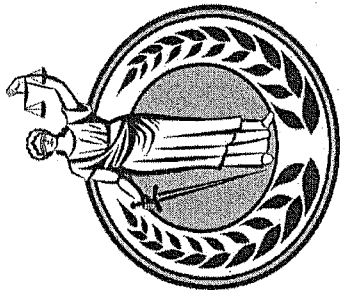

IURIDICA PRIMA
Institute for Legal – Economic Research and Education

3-rd International Scientific Conference
12-14 May 2017 Ohrid

OHRID SCHOOL OF LAW
2017

*Effective Protection of the Human Rights
and Liberties: Reality or Ideal*

IURIDICA PRIMA

ЈУРИДИКА ПРИМА

Институт за правно економски истражувања и едукација

3-та Меѓународна научна конференција
12-14 Мај 2017 Охрид

ОХРИДСКА ШКОЛА НА ПРАВОТО 2017

*Ефективната заштита на човековите права
и слободи: реалност или идеал*

Издавач:
ЈУРИДИКА ПРИМА

За издавачот:
Ангел Ристов

Печати:
Стоби Трејд

Институт за правно-економски истражувања и едукација
ЈУРИДИКА ПРИМА

Главен и одговорен уредник: Д-р Ангел Ристов
Меѓународен уредувачки одбор:

1. Д-р д-р Владимир Петров, Правен факултет „Нов Бугарски Универзитет“ Софија, Правен факултет Универзитет „Св. Св. Кирил и Методиј“ Велико Трново, Република Бугарија;
2. Д-р Михаил Малчев, Правен факултет, Универзитет „Св. Климент Охридски“ Софија, Република Бугарија;
3. Д-р Дамјан Можина, Правен факултет, Универзитет во Љубљана, Република Словенија;
4. Д-р Илија Вучевиќ, Правен факултет, Универзитет Доња Горица, Подгорица, Република Црна Гора;
5. Д-р Драгана Вуксановиќ, Правен факултет, Универзитет во Подгорица, Република Црна Гора;
6. Д-р Ненад Тешкиќ, Правен факултет Универзитет во Белград, Република Србија;
7. Д-р Новак Крустиќ, Правен факултет Универзитет во Ниш, Република Србија;
8. Д-р Весна Симоновиќ Звицер, Правен факултет, Универзитет во Подгорица, Република Црна Гора;
9. Д-р Марко Беванда, Правен факултет Универзитет Мостар, Република Босна и Херцеговина;
10. Д-р Раденко Јотановиќ, Правен факултет Универзитет во Бана Лука, Република Македонија, Република Српска, Босна и Херцеговина;
11. Д-р Сања Гонцета, Колеп на примени науки Лавослав Ружички, Република Хрватска;
12. Д-р Јидија Шимуновиќ, Правен факултет, Универзитет во Осиек, Република Хрватска;
13. Д-р Лазар Јовевски, Правен факултет „Јустинијан Први“ Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ Скопје, Република Македонија;
14. М-р Илија Манасиев, Правен факултет „Јустинијан Први“ Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ Скопје, Република Македонија;
15. М-р Душан Босиљанов, Правен факултет „Јустинијан Први“ Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ Скопје, Република Македонија.

СР - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје
34(082)

INTERNATIONAL scientific conference Ohrid school of law (3 ; 2017 ; Ohrid)
Effective protection of the human rights and liberties : reality or ideal / 3-rd International scientific conference school of law 12-14 May 2017, Ohrid ; Главен и одговорен уредник Ангел Ристов. - Скопје: ЈУРИДИКА ПРИМА, 2017. - 2 св. (307 : 261 стр.) : илустр. ; 25 см. - (Охридска школа на правото ; 5 ; 6)

Насл. ств. насл. на стр. 3: Ефективната заштита на човековите права и слободи : реалност или идеал / 3-та Меѓународна научна конференција 12-14 Мај 2017 Охрид. - Трдулови на повеќе јазичи. - Фусноти кон тексот. - Библиографија и суплатес кон одделни трдулови

ISBN 978-608-66152-0-8 (кн. 5)
ISBN 978-608-66152-1-5 (кн. 6)

1. Насл. ств. насл.

а) Правни науки - Зборници
COBISS.MK-ID 105481994

Editor – in-chief: Angel Ristov, PhD
International Editorial Board:

1. PhD, Vladimir Petrov, Faculty of Law “New Bulgarian University” Sofia, Faculty of Law University “Ss. Cyril and Methodius” Veliko Trnova, Republic of Bulgaria;
2. Phd, Mihail Malchev, Faculty of Law, University “St. Kliment Ohridski” Sofia, Republic of Bulgaria;
3. Phd, Damijan Možina, Faculty of Law, University in Ljubljana, Republic of Slovenia;
4. Phd, Draganja Vuksanović, Faculty of Law, University in Podgorica, Republic of Monte Negro;
5. Phd, Ilija Vukčević, Faculty of Law, University, Donja Gorica, Podgorica, Republic of Monte Negro;
6. Phd, Nenad Tešić, Faculty of Law, University in Belgrade, Republic of Serbia;
7. Phd, Novak Krsić, Faculty of Law, University in Nis, Republic of Serbia;
8. Phd, Vesna Simovic Zvicer, Faculty of Law, University in Podgorica, Republic of Monte Negro;
9. Phd, Marko Bevanda, Faculty of Law, University in Mostar, Republic of Bosnia and Herzegovina;
10. Phd, Radenko Jotanović, Faculty of Law, University in Banja Luka, Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina;
11. Phd, Sanja Gongeta, Republic of Croatia, College of Applied Sciences Lavoslav Ružički in Vukovar, Republic of Croatia;
12. Phd, Lidija Šimunović, Faculty of Law, University in Osijek, Republic of Croatia;
13. Phd, Lazar Jovevski, Faculty of Law “Justinianus Primus” University “Ss. Cyril and Methodius” Skopje, Republic of Macedonia;
14. LLM, Ilija Manasiev, Faculty of Law “Justinianus Primus” University “Ss. Cyril and Methodius” Skopje, Republic of Macedonia;
15. LLM, Dushan Bosiljanov, Faculty of Law “Justinianus Primus” University “Ss. Cyril and Methodius” Skopje, Republic of Macedonia.

СОДРЖИНА

ПОСЛЕДЕН ПОЗДРАВ ЗА ПРОФЕСОР ВЛАДИМИР ПЕТРОВ.....	13
5.1. Проф. д-р Горан Коевски, Декан на Правниот факултет „Јустинијан Први“ ПОЗДРАВЕН ГОВОР	19
5.2. Проф. д-р Борче Давитковски Проф. д-р Ана Павловска-Данева Проф. д-р Елена Давитковска Доц. д-р Ивана Шумановска-Спасовска ХАРМОНИЗАЦИЈАТА НА ЗАКОНОТ ЗА УПРАВНИ СПОРОВИ СО ЗАКОНОТ ЗА ОПШТА УПРАВНА ПОСТАПКА И ЕВРОПСКИТЕ СТАНДАРДИ - ДИЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВИ.....	21
5.3. Prof. DSc Ekaterina Mateeva, Dr. habil THE RIGHT OF WITHDRAWAL UNDER ARTICLE 9-15 OF DIRECTIVE 2011/83/EU AS A MEANS OF CONSUMER PROTECTION IN THE EUROPEAN UNION.....	35
5.4. Проф. д-р Никола Туланчески Проф. д-р Александра Деаноска – Трендафилова ЗА НЕКОНЗИСТЕНТОСТА НА ИНКРИМИНАЦИЈЕ ЗА ЕКОНОМСКИТЕ КАЗНЕНИ ДЕЛА.....	51
5.5. Проф. д-р Емилија Станковић NASCITURUS И ПРАВО НА ЖИВОТ У РИМСКОМИ МОДЕРНОМ ПРАВУ.....	67
5.6. Проф. д-р Дејан Мицковиќ ВРШЕЊЕ НА РОДИТЕЛСКОТО ПРАВО ПО РАЗВОДОТ НА БРАК ВО МАКЕДОНСКОТО И ВО СПОРЕДБЕНОТО ПРАВО.....	75
5.7. Prof. dr Dragica Zivojinović Mr Tamara Đurđić FIDEICOMMISSARY SUBSTITUTION AS MANIFESTATION OF TESTAMENTARY FREEDOM.....	89
5.8. Проф. д-р Александра Груевска Дракулевски Д-р Бобан Мисоски Д-р Дрвна Илиќ Дјамоски (НЕ)ПОЧИТУВАЊЕТО НА МЕЃУНАРОДНИТЕ СТАНДАРДИ ЗА ПОСТАПУВАЊЕ СО ПРИТВОРЕНИТЕ ЛИЦА ВО РМ	101

5.9. Dr. Lijia Vukčević PRINCIP NEUTRALNOSTI PDV SISTEMA EU KAO POSEBNA DIMENZIJA USTAVNOG NAČELA JEDNAKOSTI: PORESKE OLAKŠICE I SISTEMU PDV-A SRNE GORE.....	127
5.10. Dr. sc. Dubravka Akšamović Mag. Jur. Lidija Štimunović KAKO SE U HRVATSKOJ „LEGALNO“ KRŠI PRAVO VLASNIŠTVA – POUČLAŠTENI, NAJPOUČLAŠTENI I OBEŠPRAVLJENI.....	139
5.11. Д-р Ненад Гавриловиќ ОДРЖУВАЊЕТО НА ЈАВНИТЕ ПАТИШТА И ШТЕТИТЕ ПРЕДИЗВИКАНИ ОД ЖИВОТНИ: КРИТИКА НА СЕКТОРСКИТЕ ПРАВИЛА	153
5.12. Д-р Бијана Каровска Андоновска ПРАВОТО НА ПРИВАТНОСТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА - ПРАВНА РАМКА, ИСКУСТВА И ПРЕДИЗВИЦИ	175
5.13. Проф. Иван Русчев, д.ю.н. ИСТОРИЧЕСКИ И СРАВНИТЕЛНОПРАВЕН ПРЕГЛЕД НА ОТВОРНОСТА ЗА НАРУШУВАЊЕ НА ОТНОСИТЕЛНО ПРАВО ОТ ТРЕТО ЛИЦЕ.....	191
5.14. Проф. д-р Александра Деаноска Д-р Елена Мужиоска Трневска КАЗНЕНО-ПРАВНАТА ЗАШТИТА НА БРАКОТ ВО РМ И ПОТРЕБАТА ОД ИНКРИМИНИРАЊЕ НА ДЕТСКИТЕ И ПРИСИЛНИТЕ БРАКОВИ.....	203
5.15. Phd Bekim Nuhija THE RIGHT ON PRIVATE PROPERTY AND THE RESTORATION OF DEPRIVED PROPERTY	217
5.16. Д-р Арта Селман-Баку Д-р Емине Зендели ПРАВО НА ДЕТЕТО ДА ГО ЗНАЕ СВОЕТО ПОТЕКЛО	231
5.17. Dr. Uroš Novaković RELIGIJSKA UVERENJA USVOJITELJA I HRANITELJA KAO LIČNA SVOJSTVA KOD ZAŠTITE DETETA BEZ RODITELJSKOG PRAVA.....	251

5.18. Д-р Михаил Малчев ПРАВОТО НА ЗАЧИТАЊЕ НА СЕМЕЙНИЈ ЖИВОТ СЪГЛАСНО ЧЛЕН 8 ОТ ЕВРОПЕЙСКАТА КОНВЕНЦИЈА ЗА ЗАЩИТА НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА.....	265
5.19 Проф. д-р Јован Зафировски ЕКОНОМСКАТА КРИЗА И НОВИОТ ТРГОВСКИ ПОРЕДОК – ПРАВНА АНАЛИЗА.....	285
5.20 Phd Sami Mehmeti FREEDOM OF RELIGION OR FREEDOM FROM RELIGION: RELIGIOUS LIBERTY AND THE SEPARATION OF CHURCH AND STATE.....	297

PROF. IVAN RUSCHEV, PhD, DCs,
LAW FACULTY, UNIVERSITY OF SOFIA
„ST. CLEMENT OF OKHRIDA“

HISTORICAL AND COMPARATIVE REVIEW OF LIABILITY FOR INFRINGEMENT OF RELATED RIGHT BY THIRD- PARTY

Summary: The relative nature of the right of attribution is expressed in the ability of the creditor to seek the desired result only from the persons for whom it is liable, and the breach of these rights is, in the first place, the non-fulfillment by the counterpart of the correlative obligation. Liability for such an infringement is governed by the rules of contract law, because non-parties cannot acquire rights (the principle of relative effect of the contract), nor are they subject to an obligation to respect the rights arising from the contract, as far as they are purely relative and affect the relationship between the parties to the contract. However, the rights of the creditor could also be affected by third parties not participating in the contractual bond, which raises the question of the nature of their liability when their actions have frustrated the exercise of the creditor's claim. The historical and comparative examination made in the report leads to the conclusion that a large part of the European legislation either contains an explicit rule of their responsibility, or is derived from the general rules on non-contractual liability, according to which, third-party, who violates or contributes to a violation of a foreign bond, shall be liable for the damages caused by them.

Key words: liability, tort liability, third-party, claim.

Проф. Д-р Александра Деаноска*
Д-р Елена Мујоска Трпевска**

КАЗНЕНО-ПРАВНАТА ЗАШТИТАНА БРАКОТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА И ПОТРЕБАТА ОД ИНКРИМИНИРАЊЕ НА ДЕТСКИТЕ И ПРИСИЛНИТЕ БРАКОВИ

УДК: 347.62.037 (497.7)
Original research paper

Апстракт: Бракот има клучно општествено значење и условите за стапување во ваквата заедница се законски регулирани. Демократските држави во своите законодавства пред се го иттиат моногамниот брак помеѓу полнолетни лица, додека бигамијата претставува кривично дело во современите демократски општества. Во Република Македонија, бракот исто така ужива и казненоправна заштита. Кривичниот законик на Република Македонија предвидува низа инкриминации за заштита на бракот, семејството и младината, како и инкриминации на трговијата со луѓе и трговијата со деца заради присилни бракови. Сепак, ваквата казненоправна рамка треба да се ревидира и дополни со експлицитни инкриминации во духот на Инстанбулската конвенција на присилните и детските бракови. Република Македонија како потписник на оваа Конвенција и други меѓународни инструменти за заштита на човековите права има таква обврска, а таа е доволку поголема заради фактот што и во некои делови од нашата држава се забележуваат (и за жгал, толерираат) присилни и детски бракови.

Клучни зборови: брак, присилни бракови, детски бракови, трговија на деца.

1. Воведни напомени

Во кругот на правни добра и вредности заштитени со казеното право, бракот како нуклеус на семејството кое е основна клетка на општествената заедница зазема посебно место. Бракот е правен институт и оттука, правниот интерес е попретежен во определени сегменти. Така, на пример, правниот интерес за заштита на моногамниот брак е преваљентен во поглед на евентуална желба на едно лице да стани во брак со трето лице додека е во браксо првото, па таквото дејствие е забрането. Или, на пример, присилувањето на едно лице на брак исто така не е дозволено. Од наведеното склучуваме дека стапувањето во брак е правнорегулирана материја и дека постојат области на бракот кои се незаконски.

Институтот брак е предмет на проучување на брачното право, кое е дел, сегмент од семејното право како гранка на правото и научна дисциплина, кое покрај него, ги опфаќа и родителското и старателското право.⁵⁵⁵ Брачното право за свој предмет на проучување ги има нормите за условите, формата и постапката за склучување на брак, односите од личен и имотен карактер помеѓу брачните партнери, како и правните последици по престанокоот на бракот.⁵⁵⁶

Во науката за семејното, поточно брачното право се разликуваат повеќе области на семејства (потесно, пошироко, монородителско, рекомбинирано итн.) и заедници (брачна, вонбрачна, истоолови бракови и партнерства и слично), но бракот склучен под присилба претставува забранета форма на брачна заедница во сите современи демократски правни системи.

2. Бракот според македонското законодавство

Во Република Македонија бракот е регулиран со Законот за семејството.⁵⁵⁷ Согласно одредбата од чл. 6,⁵⁵⁸ бракот е определен како „со закон уредена заедница на живот на маж и жена во која се остваруваат интересите на брачните другари, семејството и општеството“, а односите меѓу брачните другари се засноваат врз слободна одлука на мажот и жената да склучат брак, врз нивната рамноправност, меѓусебно почитување и заемно помагање.“

Условите за склучување на брак, се регулирани со членовите 15 и 16 од Законот, имено според член 15, брак можат да склучат две лица од различен пол со слободно изјавена волја пред надлежен орган, на начин определен со закон. Во поглед на возрастната граница, законот определува дека брак може да склучат само лица кои наполниле 18 години од животот, но по исклучок брак може да склучи лице кое наполнило 16 години од животот, при штонадлежниот суд, во вонпарнична постапка, ќе го дозволи склучувањето на бракотна лицетосо навршени 16 години од животот ако утврди дека тоа достигнало телесна и душевна зрелост потребна за вршење на правата и должностите што настануваат во бракот, а по претходно прибавено мислење од здравствена установа и укажана стручна помош во центарот за социјална работа. Ваквиот предлог до судот ќе го доставува малолетното лице што сака да стани во брак при што судот ќе го сослуша малолетниот подносител на предлогот, неговите родители, односно старателот и лицето со кое малолетното лице сака да склучи брак.

Со Законот за семејството се забранува склучување на нов брак на едно лице додека порано склучениот брак не му престане, односно се забранува двобрачноста.

Во членот 18 се наведени и неколку забрани за склучување на брак на лица со душевни заболувања или ментална попреченост. Основа за ваквите забрани се манифестните форми на душевно заболување со присуство на психотички симптоми или резидуални знаци од болеста што доведуваат ваквите лица да не се во состојба да го сфатат значењето на бракот и обврските што произлегуваат од него, а кои се истовремено неспособни за расудување, натаму заостанатоста во менталниот (психичкиот) развој, доколку се работи за тешка и најтешка ментална заостанатост со IQ под 36.⁰

*Вонреден професор на Правниот факултет „Јустинијан Први“ Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ Скопје

**Соработник во МАНУ.

⁵⁵⁵Митковик, Д. Ристов, А., Семејно право, Скопје, 2015, стр. 15

⁵⁵⁶Ibid., стр. 107

⁵⁵⁷Закон за семејството, „Службен весник на Република Македонија“ бр. 80/1992, 9/1996, 38/2004, 33/2006, 84/2008, 67/2010, 156/2010, 39/2012, 44/2012, 38/2014, 115/2014, 104/2015 и 150/2015

⁵⁵⁸Види, чл. 6, Закон за семејството

Според одредбата од чл. 18, лицата кои се споредени како лица со умерени пречки во психичкиот развој, или со лесни пречки во психичкиот развој, како и лица кои имаат тешки наследни заболувања во фамилијата, можат да склучат брак по претходно прибавено мислење за генетската конструкција издадено од институција за ментално здравје или која се занимава со вршење на генетските истражувања.

Една од најважните одредби која определува неполноправност на бракот, а која всушност би требало да претставува забрана е одредбата од чл. 19 која се однесува на бракот кога согласноста е дадена под присила или во заблуда.

3. Казнено-правната заштита на бракот според Кривичниот законик

Кривичниот законик на Република Македонија⁵⁵⁹ во главатадесетти предвидува инкриминациите во врска со повредата на бракот, семејството и младината како правни добра. Токму на претходното соодветствува и внатрешната систематика на делата од оваа глава, имено тие се групирани на дела против бракот, дела против семејството и дела против младината.

Во групата на *казнени дела против бракот спаѓаат инкриминациите од чл. 195 - двообразност и чл. 196 - овозможување да се склучи недоволен брак*

Инкриминацијата од чл. 195 гласи:

(1) Тој што ќе склучи брак, иако веќе е во брак, ќе се казни со затвор од три месеци до три години.

(2) Со казната од став 1 ќе се казни и тој што ќе склучи брак со лице за кое знае дека се наоѓа во брак.

Со неа е опфатена бигамијата, односно бигандријата, што значи дека објект на заштита е моногамниот брак, како и личниот интерес на другиот брачен другар.

Постојат два облика на делото. Во првиот случај делото го врши лице што веќе се наоѓа во брак и повторно ќе склучи (нов) брак, додека во вториот случај делото го врши лице кое ќе склучи брак со лице за кое знае дека веќе се наоѓа во брак. Претходниот брак треба да е склучен согласно законските прописи и е ирелевантно дали постои и фактичка заедница на живот или не.

⁵⁵⁹ Службен весник на Република Македонија, бр. 37/1996, 80/1999, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 82/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 41/2014, 115/2014, 132/2014, 160/2014, 199/2014, 196/2015 и 226/2015

Субјективното битие на ова дело се состои во умисла во која се содржи и свеста дека лицето веќе стапило во брак. Доколку по склучувањето на новиот брак, лицето се разведе или го поништи претходниот брак, нема да дојде до иземање, ослободување од одговорност, туку тоа може да биде земено предвид од страна на судот како олеснителна околност.⁵⁶⁰

За делото двообразност законодавецот пропишал казна затвор во траење од 3 месеци до три години.

Казненото дело „овозможување да се склучи недоволен брак“ е инкриминирано во чл. 196 од КЗ и гласи:

Службено лице кое во вршење на својата службена должност ќе овозможи склучување брак иако знаело за законските пречки поради кои бракот е забранет или ништовен, ќе се казни со парична-казна или со затвор до три години.

Објект на заштита на оваа инкриминација е општествениот интерес за склучување полноважни бракови и претставува специјален облик на злоупотреба на службената должност. Извршител на делото може да биде само службено лице надлежно за склучување брак, а дејствието на извршување се состои во овозможувањето да се склучи брак за кој сторителот знаел дека ќе биде ништовен или забранет заради постојење законски пречки, како што е на пример, склучувањето на брак со дете или склучувањето брак меѓу блиски роднини.

Субјективната страна на делото се состои во постојење директна умисла и свест за законските пречки кои бракот го прават забранет или ништовен.⁵⁶¹

4. Склучување на присилни бракови и бракови со деца

Присилните бракови претставуваат стапување на лице во брачна заедница против своја волја, без дадена согласност. Можат да се склучат помеѓу деца, дете и возрасен, и возрасни, а основна карактеристика е бракот да биде склучен без согласност од едната страна или пак, под притисок или принуда. Ретки се случуваат каде момчињата се принудени да стапат во брак. Како жртви од ваквиот вид злоупотреба, во повеќето случаи, се јавуваат девојчињата.

Во Протоколот за превенција, сузбивање и казнување на трговија со лица, особено жени и деца⁵⁶², се споменуваат присилните бракови, како

⁵⁶⁰ Камбовски, В., Тупангески, Н., Казнено право – посебен дел, Скопје, 2011, стр. 223
⁵⁶¹ Ibid, стр. 224.

еден вид на трговија со деца. Во случај на присилен брак, девојчињата односно момчињата, добиваат лажни ветувања од лице (кое ги убедува) за подобар живот, работа, образование и сл., но нивната доверба се злоупотребува и тие се предаваат на луѓе со кои се присилени да склучат брак. Лицето, кое всушност го организира склучувањето на присилен брак за тоа добива соодветен паричен надоместок, добра или услуги.⁵⁶³

За разлика од присилните бракови кои можат да бидат склучени како од деца така и од возрасни, браковите со деца се склучуваат само меѓу млади лица кои не наполниле 18 години. Заедничка е карактеристиката, браковите да бидат склучени без соодветна информираност и без дадена согласност, при што во вториот случај кај браковите со деца, согласоста и желбата на децата се сметаат за непотребни.⁵⁶⁴ Појавата на бракови меѓу деца е толерирана во повеќе општества (меѓу кои е и нашето, особено во руралните средини), што претставува еден вид камуфлирана сексуална злоупотреба на деца.⁵⁶⁵ Чести се случаите на договарање на бракови меѓу фамилии, уште од најрана возраст на детето, како начин за обезбедување општествена сигурност, економска стабилност дури и остварување на некои политички врски. Во останатите случаи, пак, родителите на детето (во најголем број случаи се работи за девојчиња) ги принудуваат на брак, со повозрасни лица кои се подготвени да платат паричен надоместок.

Иако надлежните органи во секоја држава, се свесни за негативните последици на децата - жртви од овој вид вознемирување, нивната голема изложеност на психички и здравствени проблеми како резултат на прераното впуштање во сексуални односи и можна бременост или заболување од сексуално пренослива болест (СИДА, ХИВ), предвремено напуштање на образованието - што уште повеќе ја изложува младата особа на финансиска зависност итн.⁵⁶⁶ Се чини, дека ги долуштаат ваквите бракови со неказнување, непредвиденост на соодветна инкриминација или едноставно со наоѓање разговор за нивната постојана толеранција.

Тоа е можеби издржано земајќи го предвид фактот дека и во Конвенцијата за правата на детето во чл.1 се вели „... *дете е ... кое не навршило 18 години, доколку, врз основа на закон кој се однесува на*

⁵⁶³ United Nations: A/45/49: "Palermo Protocol" - Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Supplementing the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, достапен на: <http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCSebook-e.pdf>.

⁵⁶⁴ Dottridge, Mike Child Trafficking for Sexual Purposes, 2008, стр.18-19
⁵⁶⁵ ECPAT International, Temptology, Forced marriage, достапно на: http://www.ecpat.net/EI/Csec_cst.asp.

⁵⁶⁶ Progress for Children, стр.10 и натаму, текст достапен на: http://www.unicef.org/protection/files/Progress_for_Children-No.8_EN_081309%281%29.pdf

детето, подолготството не се стеснува порано“.⁵⁶⁷ Тоа е практика на земјите од Блискиот Исток и Северна Африка. Во нашата држава, како што наведовме погоре, со Законот за семејството кривично се забранува склучување на брак од страна на лице кое не наполнило 18 години од животот.⁵⁶⁷

Склучувањето на присилен брак на определен начин се смета за казнено дело во нашата држава. Со предвидениот член 418-г ст.1, како едно од казнивите дејствија на трговија со малолетно лице, за кое може да се определи казна затвор од најмалку осум години е и присилниот брак. Но, експлицитна инкриминација за присилниот брак *per se* не постои воово нашето законодавство.

5. За феноменот „Child grooming“

Кога ќе се спомене терминот *child grooming*, пред сè се мисли на умислено преземање на дејствија за воспоставување пријателска, блиска емотивна поврзаност со детето, која останува во тајност, со цел да се спречи подолгнежно потиснување и спротивставување на детето кое е вклучено во сексуални активности.⁵⁶⁸

Оваа појава е тесно поврзана со трговијата со деца за детска проституција или за провизводство на детска порнографија. Сторителите на ова дело, најпрво преземаат сè што е потребно, вклучувајќи и психолошки манипулации, за да ја придобijat довербата не само на детето, туку и на неговите родители или на лицата кои се одговорни за детето. Откако ќе ја придобijat нивната доверба, преминуваат на изолирање на детето од неговата средина, и постепено емотивно зближување, кое резултира со сексуална експлоатација на детето, без да биде свесно за тоа. Ваквите појави како лег од сексуалните насилства врз деца, се инкриминирани во некои кривични законодавства (такаво е Германското КЗ), каде изрично се забранува кривичување на било какво влијание врз детето, на пр. преку покажување аудиовизуелни материјали.⁵⁶⁹ Ваквата пракса може да се јави како претходно дело пред присилниот, а особено пред организирањето на склучување на детскиот брак.

⁵⁶⁷ Муројска, Е., Кривичноправни аспекти на провизводство и дистрибуција на детска порнографија, одбранет магистерски труд, Правниот факултет Јустинијан I, стр.43.

⁵⁶⁸ Weber Gregory M., Grooming Children for Sexual Molstation, достапен на: http://www.yachss.com/quest_dispatches/grooming.html.

⁵⁶⁹ Види: ECPAT International, Global monitoring, Getmanu 2006, стр.19, достапен на:

<http://www.ecpat.net/EI/index.asp>

6. Истанбулската конвенција и детските и присилните бракови

Истанбулската конвенција за превенција и борба против насилството врз жените и семејното насилство од 2011 година на Советот на Европа⁵⁷⁰ експлицитно се осврнува на прашањето за детските и присилните бракови. Имено, чл. 37 им налага на државите – потписнички да го инкриминираат умисленото присилување на полнолетно лице или дете да стапи во брак.

Се инкриминира и наведувањето на жртвата да стапи на територија на која таа не престојува или живее со цел да се присили на брак.

Се чини дека вакавата одредба од Конвенцијата повеќе е насочена кон забраната за присилни бракови, тргнувајќи прво од насловот на чл. 37 (присилни бракови), додека бракот со дете е споменат во горенаведениот контекст.

Сепак, случајот на детски бракови е покомплексен за анализа. Соодветна и сериозна казненоправна опсервација, со оглед на тоа што Конвенцијата налага инкриминирање на присилбата за стапување во брак на детето, кое теоретски може и самото да се согласи да стапи во брак, на површната вади едно важно прашање: дали претходностоменатото ќе значи дека само присилниот детски брак ќе се инкриминира, а доброволниот не? Ова прашање не може да има експлицитен одговор, поточно зарелевантна ентуално би се сметала согласноста на дете кое е на возраст блиска до 18 години, но само доколку националното законодавство тоа го дозволува по исклучок. Ако направиме споредба со казненото дело „полов напад врз дете кое не наполнило 14 години“, ќе забележаме дека согласноста на детето да стапи во полов однос не е релевантна и делото, и покрај неа, ќе постои. Не треба да се заборава фактот дека зависно од возраста, детето најчесто не е способно да изрази релевантна волја по тоа прашање и не е свесно за значењето на бракот и последиците од детскиот брак.

Со стапување во детски брак, брачните другари го ставаат во опасностправилниот психозички развој, здравје и животот воопшто. Токму затоа, детските бракови кои се дел од традициите и културата кај одредени народи, треба посебно да бидат адресирани и инкриминирани. Конвенцијата посебно укажува на тоа дека определени практики, како што се детските бракови, гениталните мутилации и слично не смеа да бидат оправдани/допуштени врз основа на фактот што се дел од определени култури, традиции и концепти на честа.⁵⁷¹

Дополнително, во Конвенцијата се инсистира и на инкриминирање на наведувањето на жртвата (полнолетно лице или дете) да стапи на територија на која таа не престојува или живее со цел да се присили на брак, од причина што таму таа уште повеќе би била изложена на присилба и опасност без можност за ефикасна заштита.

7. Присилните и детските бракови низ статистиките на некои држави

Бројката на присилни и детски бракови во светот тешко може да се утврди од повеќе причини, но високата темна бројка и фактот што ваквите бракови се толерираат во многу држави или се дури дел од културата и традициите уште повеќе придонесуваат кон неможноста за утврдување на распространетоста на ваквите забранети дејствија.

Сепак, заштитата и превенцијата во некои држави се институционално обезбедени, па така, на пример, Одделението за присилни бракови кое дел од креирањето на политиките на Владата на Обединетото Кралство претставува заедничка служба која дејствува на територијата на Обединетото Кралство, како и надвор и им пружа помош на британските државјани, како и на лицата со двојно државјанство. Треба да се напомене и тоа дека во 2014 година оваа држава го инкриминираше присилниот брак.⁵⁷²

Според статистичките анализи на Одделението за присилни бракови, во 2015 година била побарана помош во 1220 случаи или споредено со претходните три години се забележува благо опаѓање на бројките.

Во околу 80% од случаите, жртви се жени, а во околу 20% мажи.

Старосната структура на жртвите, пак, е прикажана во следната табела:

Возраст	Број	Процент
1-15 години	174	14%
16-17 години	155	13%
18-21 години	274	20%
22-25 години	180	15%
26-30 години	105	9%
31-40 години	73	6
41+ години	25	2
Непознато полнолетно лице	248	20
Непознато малолетно лице	13	1

Извор: Forced Marriage Unit; Foreign and Commonwealth Office

⁵⁷⁰ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, достапна на: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list-conventions/rms/090000168008482c>

⁵⁷¹ Подетално в. чл. 42 од Конвенцијата.

Како што може да забележиме, најголемиот број на жртви на присилните бракови се на возраст од 18 до 21 година, но дури 27% од вкупниот број жртви се деца (на возраст под 18 години) што значи дека во скоро една третина од случаите се работи за комбинација на детски и присилен брак!

Во следната табела, пак, се прикажани т.н. фокус држави, односно државите каде што најверојатно би бил склучен присилниот брак или чиј жител е барем еден од идните брачни другари. Како што може да се забележи на Пакистан му припаѓаат скоро половина од сите жртви на присилни бракови за кои асистенција пружио Одделението.

Држава	Бројка	Процент
Пакистан	539	44 %
Бангладеш	89	7%
Индија	75	6%
Сомалија	34	3%
Авганистан	21	2%
Ирак	17	1%
Судан	15	1%
Саудиска Арабија	12	1%
Египет	9	1%
Шри Ланка	9	1%
Мароко	8	1%
Романија	8	1%
Кенија	7	1%
Турција	7	1%
Иран	6	0%
52 други држави	109	9%
Обединетото кралство	175	14%
Непознато	80	7%
Вкупно	1220	100

Извор: Forced Marriage Unit; Foreign and Commonwealth Office

Што се однесува пак до детските бракови, од следната табела може да заклучиме дека ваквата појава е широко распространета пред се во државите од Африка, но и други. Три четвртини од двојчината во Нигерија се мажат пред 18 годишна возраст, а слична е ситуацијата и во Чад, Бангладеш, Централната Африканска Република и други.

Држава	% на девојчиња омажени пред да наполниат 18 г.
Нигерија	75%
Чад	68%
Централна Африканска Република	68%
Бангладеш	66%
Гвинеја	63%
Мозамбик	56%
Мали	55%
Буркина Фасо	52%
Јужен Судан	52%
Малави	50%
Мадагаскар	48%
Еритреја	47%
Индија	47%
Сомалија	45%
Сiera Леоне	44%
Замбија	42%
Доминиканска Република	41%
Етиопија	41%
Непал	41%
Никарагва	41%

Извор: UNICEF State of the World's Children, 2013 - data from UNICEF Multiple Indicator Cluster Surveys (MICS), Demographic and Health Surveys (DHS) and other national surveys, and refers to the most recent year available during the period 2002-2011.

Проф. д-р Александра Деаноска – Трендафилова
М-р Елена Мујоска

8. Наместо заклучок

Бракот е сериозна институција и основна клетка во општеството која има клучно значење и условите за стапување во ваквата заедница се законски регулирани. Државите во своите законодавства пред се го регулираат и штитат моногамниот брак помеѓу полнолетни лица од различен пол. Бракот склучен под присилба или во заблуда нема да биде половажен.

Постојат држави во кои се дозволени и истополовите бракови, но секогаш моногамните, додека бигамијата претставува кривично дело во современите демократски општества.

И во Република Македонија како и во компаративното право, бракот ужива и казненоправна заштита. Особено е од интерес да биде забранет детскиот брак заради заштита на психофизичкиот развој на детето и воопшто на неговиот живот и здравје.

Не треба да забораваме дека Кривичниот законик на Република Македонија предвидува низа инкриминации за заштита на бракот, семејството и младината, како и инкриминации на трговијата со луѓе и трговијата со деца заради присилни бракови. Сепак, ваквата казненоправна рамка треба да се ревидира и дополни со експлицитни инкриминации во духот на Инстанбулската конвенција на присилните и детските бракови. Република Македонија како потписник на оваа Конвенција и други меѓународни инструменти за заштита на човековите права има таква обврска, а таа е дотолку поголема заради фактот што и во некои делови од нашата држава се забележуваат (и за жал, толерираат) присилни и детски бракови.

КАЗНЕНО-ПРАВНАТА ЗАШТИТА НА БРАКОТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА И ПОТРЕБАТА ОД ИНКРИМИНИРАЊЕ НА ДЕТСКИТЕ И ПРИСИЛНИТЕ БРАКОВИ

Abstract: The marriage is of crucial social importance and the conditions for this institute are legally regulated. The modern democratic countries in their legislation protect the monogamous marriage between adults while the bigamy constitutes a crime in all modern democratic societies. In the Republic of Macedonia the marriage also enjoys criminal law protection. The Criminal Code of the Republic of Macedonia provides a series of incriminations for protection of marriage, family and youth, and also the incrimination of human trafficking and trafficking of children for forced marriages. However, this criminal law framework should be revised and supplemented with explicit incrimination in the spirit of the Istanbul Convention, on forced and child marriages. Macedonia as a signatory of the Convention and other international instruments for protection of human rights has such an obligation, and this obligation is even bigger due to the fact that in some parts of our country forced and child marriages can also be met and are unfortunately tolerated.